

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/175373>

Please be advised that this information was generated on 2020-12-04 and may be subject to change.

Boom juridisch
Postbus 85576
2508 CG Den Haag
T (070) 330 70 33
E info@bju.nl
I www.boomjuridisch.nl

EstateTip Review

Afl. 2016-11

23 maart 2016

Onwaardigheid en stilzwijgende vergeving Redelijkheid en billijkheid in het erfrecht

Een met enige regelmaat terugkerend thema is de onwaardigheid in het erfrecht, zie bijvoorbeeld *EstateTip Review* 2011-1, 2014-9 of 2014-11. En wat te denken van de 'klassieker' in *EstateTip Review* 2006-13 over de erfrechtelijke absolutie voor de 'dronken vrouw' met het 'grote keukenmes'? Ook vandaag – dankzij Rechtbank Midden-Nederland (6 mei 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:3038) – aandacht voor onwaardigheid. In deze tamelijk uitzonderlijke casus draaide het om de vraag of uit het feitencomplex al dan niet een *impliciete vergeving* kon worden afgeleid.

Kort enkele feiten. Man en vrouw zijn met elkaar gehuwd. Het huwelijk is kinderloos gebleven. De vrouw wordt ernstig ziek en heeft volledige verzorging nodig. Omdat de situatie van de vrouw kennelijk uitzichtloos wordt en men bij elkaar wenst te blijven, besluit het echtpaar om samen zelfmoord te plegen. Ze stellen afscheidsbrieven op, maken een document dat de wijziging van de bestaande uiterste wilsbeschikkingen beoogt en voegen de daad bij het woord: de man snijdt bij de vrouw en zichzelf in de polsen en halsslagader. Het gevolg is dat de vrouw wel, maar de man niet overlijdt. Strafrechtelijk sprak het feitencomplex in zoverre redelijk voor zich dat de man weliswaar *onherroepelijk wordt veroordeeld voor de moord* op de vrouw, maar dat mede met het oog op de speciale omstandigheden een 'lichte' gevangenisstraf van tweeënehalf jaar wordt opgelegd.

Tussen de familie van de vrouw en de man ontstaat een conflict over de vraag of de *onherroepelijke veroordeling* wegens moord de man onwaardig maakt om van de vrouw te erven, artikel 4:3 lid 1 onder a BW. Door de veroordeling lijkt duidelijk dat sprake was van onwaardigheid. Toch ziet de man dit anders en hij betreft in de procedure over het onwaardigheidsvraagstuk tussen hem en de familie van de vrouw meerdere stellingen op grond waarvan ondanks de veroordeling geen sprake is van onwaardigheid.

Zo zou uit de concrete omstandigheden van het geval blijken dat de vrouw hem (fictief/impliciet) de gedraging op *ondubbelzinnige* wijze heeft vergeven, artikel 4:3 lid 3 BW. De rechtbank volgt de man niet en oordeelt dat de situatie zoals door man en vrouw was gepland en was voorzien zich (uiteindelijk) niet heeft voorgedaan. Omdat de vrouw geen rekening heeft gehouden met de mogelijkheid dat de man nog in leven zou zijn en in die zin de uiteindelijke situatie in het geheel niet heeft voorzien, kan aan haar gedragingen niet de betekenis worden gegeven dat de vrouw de man heeft vergeven. Van een *ondubbelzinnige* wijze van vergeving is, aldus de rechtbank, in ieder geval geen sprake.

Vervolgens stelt de man dat de derogerende werking van redelijkheid en billijkheid met zich brengt dat in casu onverkorte toepassing van artikel 4:3 lid 1 onder a BW onaanvaardbaar is. De overwegingen van de rechtbank ter zake spreken voor zich:

‘4.11. Vaststaat dat de *redelijkheid en billijkheid tot op heden slechts aanvullend* heeft gewerkt ten aanzien van artikel 4:3 BW in die zin dat iemand onwaardig werd geacht op grond van de redelijkheid en billijkheid, terwijl diegene dat op grond van een letterlijke toepassing van de wet niet zou zijn. [gedaagde] vraagt de rechtbank *het tegenovergestelde* te doen en hem op grond van de *derogerende werking* van de redelijkheid en billijkheid *niet onwaardig* te achten, terwijl hij dat volgens de tekst van artikel 4:3 BW wel is. De rechtbank stelt voorop dat de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid in beginsel ook kan gelden voor hetgeen uit een dwingende wetsbepaling voortvloeit. In dat geval moet aan zware eisen worden voldaan voordat kan worden geconcludeerd dat een beroep op een dwingende bepaling als naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar terzijde moet worden gesteld.’ [curs. FH]

In beginsel is er dus ook ruimte voor derogerende werking van redelijkheid en billijkheid in het onwaardigheidsvraagstuk. Lezen we verder hoe dit in concreto uitpakt:

‘4.12. In de onderhavige zaak heeft het beroep op de betreffende dwingende wetsbepaling tot gevolg dat [gedaagde] van rechtswege onwaardig is om voordeel te trekken uit de nalatenschap van [A], nu hij onherroepelijk is veroordeeld voor de moord op [A]. De wetgever heeft *bewust gekozen* voor het *van rechtswege laten intreden van de onwaardigheid* in het geval van een onherroepelijke veroordeling voor moord. Uit de parlementaire geschiedenis (van het nieuwe Burgerlijk Wetboek Boek 4 Erfrecht, blz. 1169) blijkt dat de ernst van de aan de orde zijnde omstandigheden hiertoe aanleiding geeft.’

‘4.13. Gezien de *inhoud en achtergrond* van het desbetreffende artikel alsmede de *zware eisen* die (in zijn algemeenheid) aan een beroep op de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid ten aanzien van een dwingende wetsbepaling worden gesteld, oordeelt de rechtbank dat hetgeen [gedaagde] in de onderhavige procedure heeft gesteld *onvoldoende* is om te kunnen concluderen dat in dit geval de dwingende bepaling van artikel 4:3 BW als naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar terzijde moet worden gesteld. *Ook indien alle feiten en omstandigheden die [gedaagde] naar voren heeft gebracht zouden vaststaan, zou dit niet voldoende zijn om aan de zware eisen te voldoen die aan een dergelijk beroep op de redelijkheid en billijkheid worden gesteld.* In zoverre faalt het betoog van [gedaagde].’ [curs. FH]

Ook de stelling van de man dat onverkorte toepassing van de wettelijke regeling van de onwaardigheid in deze bijzondere situatie naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid indruist tegen de strekking van de wettelijke bepaling, volgt de rechtbank evenmin.

Een precaire en los van de menselijke maat fraaie, maar uitzonderlijke casus die meer inzicht verschaft in de mogelijkheden en de onmogelijkheden van de *redelijkheid en billijkheid in het kader van onwaardigheid*. Net als in het algemene vermogensrecht kunnen deze onder omstandigheden ook ter zake het onwaardigheidsvraagstuk *zowel aanvullende als beperkende werking* hebben.

mr. F.M.H. Hoens

Tot volgende week!

www.scholsburgerhartschols.nl

Boomjuridisch

www.boomjuridisch.nl

© 2016 Boom juridisch | ScholsBurgerhartSchols

Hoewel de uiterste zorg is besteed aan de inhoud van *EstateTip Review* aanvaarden de uitgever en de redactie geen aansprakelijkheid voor onvolledigheid of onjuistheid.